

Föreskrifter inom högskolan

en vägledning

Föreskrifter inom högskolan
en vägledning

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2024

Författare: Carl Braunerhielm

Diarienummer: 32-00077-23

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Förord

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ansvarar bland annat för tillsyn över universitet och högskolor.

Den här vägledningen är resultatet av ett regeringsuppdrag till UKÄ om att stärka lärosätenas arbete med föreskrifter som de beslutar om. Den är därför framför allt avsedd att vara ett stöd för lärosätena i arbetet med att ta fram egna riktlinjer för sina föreskrifter. Det är UKÄ:s förhoppning att vägledningen ska bidra till att säkerställa att föreskrifternas utformning uppfyller krav i lagar och förordningar, t.ex. när det gäller beteckning och innehåll.

Vägledningen beskriver det viktigaste lärosätena bör ta hänsyn till när de utfärdar föreskrifter.

UKÄ kommer att uppdatera och revidera vägledningen när det finns behov.

Arbetsgruppen för lärosätenas arbete med föreskrifter vid Sveriges universitets- och högskoleförbund har lämnat synpunkter på ett utkast av vägledningen.

Innehåll

Förord.....	3
Sammanfattning	6
Förkortningar.....	8
Utgångspunkter.....	9
Uppdrag om lärosätenas föreskrifter	9
Vägledningens syfte och disposition	9
Avgränsningar	10
Förutsättningarna för att kunna besluta om föreskrifter	12
Föreskrifter eller förvaltningsbeslut?	12
Det krävs ett bemyndigande för att besluta om föreskrifter	13
En möjlighet att besluta föreskrifter innebär inte en skyldighet att göra det	15
Förberedelser innan föreskrifter beslutas.....	16
Riktlinjer, samordning och planering	16
Konsekvensutredningar och studentinflytande.....	16
Rätt beslutsfattare	17
Formella krav på innehållet i föreskrifter	19
Allmänt om innehållet i föreskrifter	19
Titel och inledning	19
Bestämmelser om ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	20
Bilagor	20
Exempel på utformningen av föreskrifter.....	21
Det materiella innehållet i föreskrifterna.....	22
Hur föreskrifter görs tillgängliga	25
Föreskrifter ska kungöras.....	25
Kungörande bör ske så snart föreskriften är beslutad.....	26
Hur ska högskolornas föreskrifter göras tillgängliga?	27
Register och regelförteckningar	28
Gällande rätt.....	28
Lärosätenas register och regelförteckningar	28
Uppföljning av föreskrifter	30
Hur föreskrifter ändras	31
Hur föreskrifter upphävs.....	32

Lagprovning	33
Lärosätenas arbete med föreskrifter och andra styrdokument.....	34
Lärosätena bör ha riktlinjer för sina styrdokument.....	34
Riktlinjerna bör ställa vissa krav på föreskrifterna	35
Samordning av arbetet med styrdokument.....	35
Ordförklaringar	37
Referenser	38
Bilaga 1 – förteckning över uttryckliga bemyndiganden i högskoleförfattningarna.....	39
Bilaga 2 – mall för utformning av föreskrifter.....	43

Sammanfattning

Föreskrifter ska vara rättsregler. De kännetecknas av att de är bindande för både lärosätena och enskilda och att de är generellt tillämpliga. Ett lärosäte måste ha ett bemyndigande för att kunna meddela föreskrifter. För att ett bemyndigande ska kunna anses giltigt krävs i princip att det tydligt framgår att det är fråga om ett uppdrag att meddela föreskrifter. Om ett lärosäte utfärdar föreskrifter utan bemyndigande får de inte tillämpas.

JO har bedömt att det i högskoleförordningen (1993:100) inte finns något uttryckligt bemyndigande för högskolor och universitet att meddela föreskrifter i kursplaner. Förordningstexterna om utbildningsplaner och allmänna studieplaner är språkligt utformade på samma sätt som kursplaner. Med hänsyn till detta behandlas kursplaner, utbildningsplaner och allmänna studieplaner inte i den här upplagan av vägledningen.

Innan beslut om en föreskrift fattas måste lärosätet försäkra sig om att detta görs av rätt beslutsfattare. Föreskrifter ska bara innehålla just de föreskrifter som meddelas av högskolan. Föreskrifterna får alltså inte innehålla annan information, rådgivning, rutiner eller liknande.

En föreskrift ska ha en rubrik, det vill säga en titel. Det ska framgå av en föreskrift när den träder i kraft. Ikraftträdandetidpunkten bör anges med ett fullständigt datum. Om en föreskrift ska ha särskilda övergångsbestämmelser, kan både dessa och ikraftträdandebestämmelserna placeras efter föreskriftstexten under rubriken ”Övergångsbestämmelser”.

Föreskrifter som har beslutats av en myndighet ska kungöras enligt kungörandelagen. Ett kungörande innebär att föreskriften på ett officiellt sätt görs allmänt känd genom publicering i en författningssamling eller på något annat tillåtet sätt. Idag saknas det dock tyvärr praktisk möjlighet för lärosätena att fullgöra skyldigheten att kungöra föreskrifter. Till dess att lagstiftaren har löst denna fråga är det enligt UKÄ:s uppfattning nödvändigt för lärosätena att hitta alternativa sätt för tillgängliggörande som tillgodoser de behov som ligger bakom bland annat reglerna om kungörande. UKÄ anser därför att alla lärosäten bör publicera sina föreskrifter och andra styrdokument på en samlingsida på lärosätets webbplats, som även är tillgänglig för externa läsare.

Eftersom lärosätena inte har några författningssamlingar måste de, i likhet med vad som gäller för kungörande, hitta alternativa sätt som tillgodoser de behov som ligger bakom reglerna om register och regelförteckningar i författningssamlingsförordningen.

När det gäller regelförteckningarna anser UKÄ att det är lämpligt att alla lärosäten har en särskild webbsida där samtliga gällande föreskrifter förtecknas samlat, med länkar till föreskrifterna där de kan läsas.

UKÄ anser att registren på respektive lärosätes webbplatser bör se likartade ut. UKÄ anser att de lämpligen skulle kunna utformas med olika ”taggar” för att underlätta för den som söker efter föreskrifter. Det möjliggör också för den intresserade att göra en sammanställning av föreskrifterna, vilket kan tillgodose behovet av att få föreskrifterna i en samlad form.

I arbetet med att färdigställa en föreskrift ingår inte bara juridiska överväganden. Det är också viktigt att föreskrifterna utformas på ett lättbegripligt och överskådligt sätt. Varje lärosäte bör därför ha någon form av riktlinjer för lärosätets användning och utformning av sina styrdokument, inklusive föreskrifterna. Vidare bör varje lärosäte också ha särskilda medarbetare eller en särskild grupp av medarbetare som har samordnande uppgifter för styrdokumentet. Ett alternativ kan vara att en särskild enhet inom förvaltningen har den uppgiften.

Förkortningar

Ds	Departementsserien
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
HF	Högskoleförordningen (1993:100)
HL	Högskolelagen (1992:1434)
JO	Riksdagens ombudsmän
Konsekvensutrednings- förordningen	Förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning
Kungörandelagen	Lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar
Prop.	Regeringens proposition
RF	Regeringsformen
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SUHF	Sveriges universitets- och högskoleförbund
UKÄ	Universitetskanslersämbetet
ULV	Utländska lärares vidareutbildning
ÖNH	Överklagandenämnden för högskolan

Utgångspunkter

Uppdrag om lärosätenas föreskrifter

I regleringsbrevet för 2020 gav regeringen UKÄ i uppdrag att följa upp universitetets och högskolors arbete med att utfärda föreskrifter.

Uppföljningen skulle göras i syfte att stärka lärosätenas arbete, särskilt i fråga om hur och var föreskrifterna görs tillgängliga.

UKÄ:s uppdrag redovisades i rapporten *Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. En slutsats i redovisningen var att lärosätenas arbete med föreskrifter måste få en tydligare och mer enhetlig prägel genom en grundläggande och gemensam modell. UKÄ föreslog att den grundläggande modellen bland annat skulle bestå av att UKÄ tar fram en vägledning till stöd för föreskriftsarbetet vid lärosätena.

Därefter har de statliga universiteten och högskolorna i regleringsbrevet för 2023¹ fått i uppdrag att utveckla arbetet med de föreskrifter som de beslutar om. UKÄ har på motsvarande sätt i sitt regleringsbrev² fått i uppdrag att stärka lärosätenas arbete med föreskrifter. Båda uppdragen ska genomföras med utgångspunkt i de resultat och slutsatser som redovisats i rapporten *Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. I båda uppdragen ingår att säkerställa att föreskrifternas utformning uppfyller kraven i lagar och förordningar, t.ex. när det gäller beteckning och innehåll.

Vägledningens syfte och disposition

Vägledningen *Föreskrifter inom högskolan* har tagits fram som en del av den grundläggande modell till stöd för lärosätenas arbete med föreskrifter som UKÄ föreslog i rapporten *Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Vägledningen ska ses som en sammanfattning av vad lärosätena bör ta hänsyn till när de utfärdar föreskrifter. För en utförligare redogörelse för arbetet med föreskrifter rekommenderar UKÄ *Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning* (Ds 1998:43) som är en av källorna till den här vägledningen.

Den här vägledningen redogör framför allt för grundläggande bestämmelser om föreskrifter i regeringsformen och de regler i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar (kungörandelagen), författningssamlingsförordningen (1976:725) och

---

¹ Dnr U2022/02763 m.fl.

² Dnr U2021/01326 m.fl.

förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning som lärosätena måste utgå ifrån när de ska ta fram föreskrifter.

Dispositionen följer så långt som möjligt den kronologiska handläggningen i föreskriftsarbetet. Varje avsnitt kompletteras med avgöranden från Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) och tillsynsbeslut från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) samt Riksdagens ombudsmän (JO) där UKÄ har bedömt att det behövs. De senaste principiellt viktiga besluten finns tillgängliga på respektive myndighets webbplats.³

UKÄ ger även synpunkter på hur lärosätena bör arbeta med föreskrifter och hur föreskrifterna bör göras tillgängliga på lärosätenas webbplatser. Vägledningen är framför allt avsedd att vara ett stöd för lärosätena i arbetet med att ta fram egna riktlinjer för sina föreskrifter.

Arbetsgruppen för lärosätenas arbete med föreskrifter vid Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) har lämnat synpunkter på ett utkast av den här vägledningen.

Avgränsningar

Allmänna avgränsningar

UKÄ:s uppdrag enligt regleringsbrevet går ut på att stärka lärosätenas arbete med föreskrifter. I det ingår att säkerställa att föreskrifternas utformning uppfyller kraven i lagar och förordningar, t.ex. när det gäller beteckning och innehåll.

Den här vägledningen beskriver därför inte hur lärosätenas ska utforma sina övriga styrdokument, exempelvis riktlinjer, eller med stöd av vilka bestämmelser de kan utfärdas. Vägledningen tar inte heller upp möjligheterna att besluta om allmänna råd eller hur lärosätena kan utforma dem.

Kurs- och utbildningsplaner samt allmänna studieplaner

Under lång tid har 6 kap. 17 § högskoleförordningen (1993:100), HF, betraktats som ett bemyndigande för högskolorna att besluta föreskrifter i utbildningsplaner. I bilaga 2 till författningssamlingsförordningen anges till och med att styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet får kungöra föreskrifter i utbildningsplanerna. 6 kap. 15 §, som gäller kursplaner, och 6 kap. 27 §, som gäller allmänna studieplaner, har samma språkliga konstruktion som 6 kap. 17 § HF: De föreskriver att

---

³ <https://www.onh.se/>, <http://www.uka.se> och <http://www.jo.se/>.

högskolan ska ange visst särskilt uppräknat innehåll i planerna ”och de övriga föreskrifter som behövs.” Även de paragraferna har under lång tid betraktats som bemyndiganden för högskolorna att meddela föreskrifter i kursplaner och allmänna studieplaner.

JO har dock redovisat en annan bedömning i ett beslut den 6 december 2022 i dnr 2445-2020. I ärendet bedömde JO att 6 kap. 15 § HF innehåller grundläggande krav på vad en kursplan ska innehålla, men att det i förordningen inte finns något uttryckligt bemyndigande för högskolor och universitet att meddela föreskrifter i kursplaner. JO:s slutsats var att den kursplan som var aktuell i ärendet inte var en föreskrift enligt 8 kap. regeringsformen. Enligt JO är det angeläget att lärosätena får klart för sig vilken rättslig status en kursplan har.

UKÄ anser att JO:s beslut även påverkar bedömningen av om det finns ett bemyndigande att meddela föreskrifter för utbildningsplaner och allmänna studieplaner med hänsyn till att förordningstexterna språkligt är utformade på samma sätt som 6 kap. 15 § HF om kursplaner.

JO överlämnade en kopia av det ovan refererade beslutet till regeringen för kännedom. För närvarande är ärendet under beredning hos Regeringskansliet. I avvaktan på ett klarläggande från regeringen betraktar inte UKÄ bestämmelserna i 6 kap. 15 och 17 samt 27 §§ som bemyndiganden att utfärda föreskrifter i den här upplagan av *Föreskrifter inom högskolan – en vägledning*. Det innebär att kursplaner, utbildningsplaner och allmänna studieplaner inte heller behandlas i den här vägledningen. UKÄ planerar att ge ut en ny, uppdaterad upplaga av vägledningen när regeringen har klarlagt vilken status kurs- och utbildningsplaner samt allmänna studieplaner har.

Förutsättningarna för att kunna besluta om föreskrifter

Föreskrifter eller förvaltningsbeslut?

I en vägledning om föreskrifter bör först sägas något om skillnaden mellan ett förvaltningsbeslut och en föreskrift. Det finns dessvärre inga rättsregler som specifikt reglerar vad en föreskrift respektive ett förvaltningsbeslut är. Av förarbetena till regeringsformen (RF) framgår att föreskrifter ska vara rättsregler och att de kännetecknas av att de är bindande för både myndigheter och enskilda samt att de är generellt tillämpliga.⁴ Ett förvaltningsbeslut, å andra sidan, ska vara ett beslut i ett enskilt fall.⁵

Med de här definitionerna ska en föreskrift rikta sig till en allmänt avgränsad krets av personer, exempelvis alla studenter som vill studera en viss kurs, och ange vad som gäller i en viss situation, till exempel vad som krävs för att bli antagen till kursen. Ett tydligt exempel på ett förvaltningsbeslut är ett beslut i ett betygsärende som gäller en enskild students prestation.

En viktig skillnad mellan ett förvaltningsbeslut och en föreskrift är att ett lärosäte måste ha ett bemyndigande för att kunna meddela föreskrifter.

---

⁴ Prop. 1973:90, s. 203.

⁵ Se vidare t.ex. SOU 2012:5, s. 58 ff.

Det krävs ett bemyndigande för att besluta om föreskrifter

Tillämpliga bestämmelser: 8 kap. 1 §, 8 kap. 10–11 §§ och 12 kap. 10 § regeringsformen, RF, samt 2 kap. 2 § första stycket 8 och 10 HF.

Rätten att besluta om föreskrifter, dvs. bindande rättsregler, är fördelad mellan riksdagen och regeringen enligt 8 kap. regeringsformen. Föreskrifter som beslutas av riksdagen kallas för lagar och föreskrifter som beslutas av regeringen kallas för förordningar enligt 8 kap. 1 § RF.

Statliga lärosäten har inte något direkt stöd i regeringsformen för att meddela egna föreskrifter. Regeringsformen medger däremot att riksdagen och regeringen i viss utsträckning delegerar rätten att besluta om föreskrifter till en myndighet. Det gör riksdagen eller regeringen genom ett bemyndigande i en lag respektive en förordning. Bemyndigandet till en statlig myndighet ska alltid komma från regeringen genom en förordning (jfr 8 kap. 10–11 §§ RF).

För att ett bemyndigande ska vara giltigt krävs i princip att det tydligt framgår att det är fråga om ett uppdrag att meddela föreskrifter.⁶ Ett exempel på det finns i 6 kap. 35 § HF om disputation och betyg på doktorsavhandlingen. Där står att *högskolan får meddela föreskrifter* om det betygssystem som ska användas och om disputationen och betygssättningen i övrigt. Formuleringar som ”högskolan bestämmer” och ”högskolan beslutar” är inte tydliga bemyndiganden.⁷

Om ett lärosäte utfärdar föreskrifter utan bemyndigande får de inte tillämpas. Det gäller både när ett bemyndigande saknas helt och när lärosätet överskridit gränserna för vad ett bemyndigande tillåter. Innan arbetet med att ta fram en föreskrift påbörjas är det därför nödvändigt att både kontrollera att det finns ett bemyndigande samt vad det är för slags normgivningskompetens som regeringen har delegerat till lärosätet och hur långt bemyndigandet sträcker sig.

En förteckning över de uttryckliga bemyndiganden till lärosätena att utfärda föreskrifter som anges i högskoleförfattningarna⁸ finns i [bilaga 1](#).

Tillsynsbeslut

- UKÄ konstaterade i beslut den 29 november 2016 (reg.nr 31-00117-16) att det inte finns något bemyndigande i lag eller förordning för ett lärosäte att föreskriva hur ett ärende om återbetalning av studieavgifter ska anhängiggöras eller att en

⁶ Ds 1998:43, s. 45.

⁷ Jfr SOU 2012:5, s 63 ff.

⁸ De författningar som finns upptagna i UFB 3, Utbildningsväsendets författningsböcker, Universitet och högskolor (Norstedts juridik).

ansökan om återbetalning av studieavgift ska komma in till lärosätet inom viss tid för att den över huvud taget ska prövas i sak.

Beslut från ÖNH

- Ett lärosäte hade i sin antagningsordning en bestämmelse som innebar att en student inte kunde beviljas anstånd med att påbörja studierna om studenten hade antagits till en kurs. ÖNH bedömde att lärosätet saknade bemyndigande att ställa upp en sådan regel. Lärosätets beslut att avslå studentens ansökan med stöd av bestämmelsen i antagningsordningen undanröjdes därför (ÖNH:s beslut den 16 mars 2012, reg.nr 47-180-12).
- Ett lärosäte hade beslutat en lokal regel som krävde att minst 40 poäng av de kurser som ingick i examen skulle vara examinerade av lärosätet för att examensbevis skulle utfärdas. ÖNH uttalade att högskoleförordningens examensordning inte innehåller något tydligt bemyndigande för lärosätena att utfärda egna lokala föreskrifter i examensfrågor. Av examensordningen framgick att lärosätena har rätt att utöver de allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen (1992:1434), HL, bestämma lokala mål för exempelvis magisterexamen. Detta stadgande fick enligt ÖNH (i brist på annat) anses innebära ett bemyndigande för högskolorna att i viss utsträckning utfärda egna föreskrifter. ÖNH bedömde att lärosätets lokala regel gick utöver vad som kunde föreskrivas med stöd av examensordningens bemyndigande (ÖNH:s beslut den 15 oktober 2004, reg.nr 43-307-04).

En möjlighet att besluta föreskrifter innebär inte en skyldighet att göra det

Det är viktigt att poängtera att enbart det faktum att ett lärosäte har fått ett bemyndigande att besluta om föreskrifter inte innebär en skyldighet att göra det. Ett lärosäte ska bara besluta om föreskrifter om det verkligen behövs. Benämningen ”föreskrifter” ska inte användas för regler om det saknas ett bemyndigande att besluta om föreskrifter på området.

Frågan om föreskrifter verkligen behövs ingår normalt som ett steg i de konsekvensutredningar som ska göras innan föreskrifter beslutas.

Det kan i detta sammanhang nämnas att ett lärosätes lokaler normalt inte är en plats där allmänheten har rätt att vistas efter eget godtycke.

Lärosätet avgör vad som ska gälla för tillträdet till dess lokaler (jfr JO 2006/07 s 408). Ett exempel på det är möjligheten för ett lärosäte att besluta om säkerhetsregler i sina lokaler för att uppfylla krav enligt exempelvis arbetsmiljölagen (1977:1160). Styrdokument av det slaget bör däremot inte kallas föreskrifter.

Förberedelser innan föreskrifter beslutas

Riktlinjer, samordning och planering

Vid universitet och högskolor förekommer även andra typer av styrdokument än föreskrifter. Varje lärosäte bör ha någon form av riktlinjer för hur lärosätet använder och utformar sina styrdokument, inklusive föreskrifterna. Lärosätet bör också samordna arbetet med styrning. De här frågorna behandlas närmare i kapitlet *Lärosätets arbete med föreskrifter*.

Det är viktigt att lärosätena har en övergripande planering för allt sitt författningsarbete och ser regelgivningen som en del av en helhet.⁹ En ambition bör vara att arbeta kontinuerligt med att förenkla reglerna för att skapa ändamålsenligare regler och en smidigare regeltillämpning. Det är också viktigt att följa upp att reglerna verkligen leder till det eftersträvade resultatet.¹⁰

Att skriva en föreskrift kräver juridiska kunskaper. Om inte arbetet redan från början ligger på en juridisk enhet, är det en god idé att en jurist kopplas in så snart det är möjligt och att juristen också fortlöpande medverkar i arbetet.¹¹

Konsekvensutredningar och studentinflytande

Tillämpliga bestämmelser: 4–6 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, konsekvensutredningsförordningen, 1 kap. 4 a och 2 kap 7 §§ HL samt 2 kap. 14 § HF.

Innan ett lärosäte beslutar om en föreskrift ska lärosätet så tidigt som möjligt utreda föreskrifternas kostnadsmässiga och andra konsekvenser i den omfattning som behövs i det enskilda fallet samt dokumentera utredningen i en konsekvensutredning. Lärosätet ska också ge statliga myndigheter, kommuner, regioner, organisationer, näringslivet och andra som kostnadsmässigt eller på något annat betydande sätt berörs tillfälle att yttra sig i frågan och om konsekvensutredningen (4 § konsekvensutredningsförordningen).

⁹ Ds 1998:43, s. 30.

¹⁰ A.a., s. 18.

¹¹ A.a., s. 37 f.

En konsekvensutredning ska innehålla följande (6 § konsekvensutredningsförfordningen):

1. en beskrivning av problemet och vad man vill uppnå,
2. en beskrivning av vilka alternativa lösningar som finns för det man vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd,
3. uppgifter om vilka som berörs av regleringen,
4. uppgifter om de bemyndiganden som lärosätets beslutanderätt grundar sig på,
5. uppgifter om vilka kostnadsmässiga och andra konsekvenser regleringen medför och en jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen,
6. en bedömning av om regleringen stämmer överens med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU, och
7. en bedömning av om man behöver ta särskilda hänsyn till tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser.

Det finns dock undantag från huvudregeln om konsekvensutredningar. Ett lärosäte får besluta föreskrifter utan att genomföra en konsekvensutredning om lärosätet bedömer att det saknas skäl för det. Men en sådan bedömning ska dokumenteras (5 §).

Frågan om lärosätet kan avstå från att genomföra en konsekvensutredning måste bedömas i varje enskilt fall.

I detta sammanhang kan nämnas att lärosätena också måste följa reglerna om studentinflytande och studentrepresentation i HL och HF inför beslut om föreskrifter.

Rätt beslutsfattare

Innan lärosätet fattar beslut om en föreskrift måste man försäkra sig om att det är rätt beslutsfattare som fattar beslutet. Hur beslutsfattandet är delegerat inom lärosätet bör framgå av lärosätets interna styrdokument.

Vissa beslut om föreskrifter får inte delegeras inom lärosätet. Ett exempel på det är lärosätets arbetsordning som styrelsen ska besluta om (2 kap. 2 § första stycket 8 HF).

Beslut från ÖNH

- De särskilda behörighetsvillkoren till en sökt utbildning hade inte fastställts i behörig ordning. På grund av det och att sökandens grundläggande behörighet inte hade ifrågasatts bedömde ÖNH att det inte fanns rättslig grund för att förklara

sökanden obehörig till utbildningen (ÖNH:s beslut den 1 mars 2002, reg.nr 32-49-02).

Formella krav på innehållet i föreskrifter

Allmänt om innehållet i föreskrifter

Tillämplig bestämmelse: 29 § författningssamlingsförordningen (1976:725).

Innehållet i en föreskrift är först och främst begränsat av hur långt bemyndigandet sträcker sig. En annan viktig aspekt är att föreskrifterna *bara ska innehålla just de föreskrifter som lärosätet meddelar*. Föreskrifterna får alltså inte innehålla annan information, rådgivning, rutiner eller liknande. Sådant material får lärosätet i stället ta in i separata dokument. Föreskrifterna ska inte heller slås ihop eller blandas med andra styrdokument, exempelvis riktlinjer.

Innehåll i bestämmelser i andra förordningar, lagar, praxis och så vidare får inte finnas med i föreskrifterna (29 § författningssamlingsförordningen). Däremot finns det inget som hindrar en så kallad *upplysningsbestämmelse* som anger att bestämmelser på något område finns i en särskild paragraf i en viss lag.

Ett exempel på vad en upplysningsbestämmelse skulle kunna innehålla är: ”Bestämmelser om vad en individuell studieplan ska innehålla finns i 6 kap 29 § första stycket högskoleförordningen (1993:100).”

Titel och inledning

Tillämpliga bestämmelser: 18 b och 20 §§ författningssamlingsförordningen samt 6 kap. 14 och 16 §§ HF.

Först och främst ska en föreskrift ha en rubrik, det vill säga en titel. Den ska innehålla myndighetens namn och ordet ”föreskrifter”. Termen ”anvisningar” får inte användas (18 b § andra stycket författningssamlingsförordningen). Titeln på en ny föreskrift bör vara så kort som möjligt och formulerad så att den ger tydlig information om det sakområde som föreskriften reglerar. Efter rubriken sätts semikolon och på ny rad anges den dag myndigheten (lärosätet) beslutade föreskrifterna.¹²

Varje författning (föreskrift) i en författningssamling ska också tilldelas ett löpnummer, som består av årtal och ett nummer som är löpande för

¹² Ds 1998:43, s. 126.

kalenderår och åtskiljs från året genom kolon (20 § författningssamlingsförordningen). UKÄ anser att det är lämpligt att lärosätena tilldelar varje föreskrift ett löpnummer.

I ingressen till författningen ska det finnas en hänvisning till det bemyndigande som myndighetens föreskriftsrätt grundas på (18 b § första stycket författningssamlingsförordningen).

Bestämmelser om ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Tillämplig bestämmelse: 13 § kungörandelagen.

Datum för beslut och ikraftträdande

Det ska framgå av en föreskrift när den träder i kraft, det så kallade ikraftträdandedatumet (13 § kungörandelagen). I kraftträdandedatumet är inte detsamma som beslutsdatumet. Beslutsdatumet är det datum då beslut om att fastställa föreskriften fattas. I kraftträdandedatumet ligger längre fram i tiden och är det datum då föreskriften börjar gälla och alltså ska börja tillämpas första gången. Regler om ikraftträdande brukar normalt placeras i en särskild bestämmelse som är placerad efter själva föreskriftstexten och skild från den. I kraftträdandetidpunkten bör anges med ett fullständigt datum, exempelvis ”denna föreskrift träder i kraft den 1 juli 2023”.¹³

Övergångsbestämmelser

Övergångsbestämmelser reglerar vad som ska gälla vid övergången från en föreskrift till en annan på samma område. Det kan till exempel vara så att man vill att äldre regler tillämpas på äldre ärenden under en viss övergångsperiod, men att den nya föreskriften börjar gälla direkt för nya ärenden. Om en föreskrift ska ha särskilda övergångsbestämmelser, kan man placera både de och ikraftträdandebestämmelserna efter föreskriftstexten under rubriken ”Övergångsbestämmelser”.¹⁴ Övergångsbestämmelserna bör placeras direkt efter ikraftträdandebestämmelserna.

Bilagor

Om en föreskrift innehåller bilagor, bör de placeras efter föreskriftstexten. I kraftträdande- och övergångsbestämmelserna samt namnunderskrifterna bör normalt placeras före bilagorna.¹⁵ Bilagorna är

¹³ Ds 1998:43, s. 139 f.

¹⁴ A.a., s. 139.

¹⁵ A.a., s. 154.

en del av föreskrifterna och ska därför beslutas av den som ska besluta om föreskrifterna.

Exempel på utformningen av föreskrifter

I vägledningens bilaga 2 finns en generell mall för utformning av föreskrifter.

Det materiella innehållet i föreskrifterna

Tillämplig bestämmelse: 11 § språklagen (2009:600).

Som angetts ovan under rubriken *Allmänt om innehållet i föreskrifter* begränsas innehållet i en föreskrift av bemyndigandet och att föreskrifterna bara får innehålla högskolans egna föreskrifter. Föreskrifter innehåller också normalt tvingande regler, så kallade ska-regler, även om rekommendationer, så kallade bör-regler, också förekommer i viss omfattning.¹⁶

I arbetet med att färdigställa en föreskrift ingår inte bara juridiska överväganden. Det är också viktigt att föreskrifterna utformas på ett lättbegripligt och överskådligt sätt. Som författare bör man utgå från de tänkta läsarnas förkunskaper och behov av information vid utformningen av föreskrifterna. Det som är självklart för författaren av föreskrifterna behöver inte alltid vara självklart för läsaren.¹⁷

Målet bör vara att inte göra regleringen mer omfattande än nödvändigt. Alltför utförliga, detaljerade och invecklade regler bör undvikas.¹⁸

Inledningen ska ge ramarna för innehållet och fakta bör ordnas logiskt för läsaren. Föreskriften bör bilda en sammanhängande helhet. Längre föreskrifter bör ha en innehållsförteckning och ett sakregister.

Av språklagen följer att föreskrifter utfärdade av en svensk myndighet ska vara skrivna på svenska. Lärosätets föreskrifter måste därför vara skrivna på svenska. Det kan ibland finnas behov av översättningar till engelska, eller annat relevant språk. Om lärosätet vill att föreskrifterna ska finnas på andra språk får lärosätet därför översätta de svenska föreskrifterna. Vid eventuella motstridigheter mellan en svensk och en engelsk version av en föreskrift är det den svenska versionen som har företräde eftersom det är den versionen som är den beslutade föreskriften.

Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt (11 § språklagen). Det kravet gäller även för lärosätets föreskrifter.

Praktiska tips om innehåll, disposition och språk i föreskrifter finns i avsnitt 7 i *Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning* (Ds 1998:43). Regeringskansliet har också gett ut *Svarta listan* med ord

¹⁶ Ds 1998:43, s. 23.

¹⁷ Jfr a.a., s. 86.

¹⁸ A.a., s. 34.

och fraser som kan ersättas i författningsspråk.¹⁹ Institutet för språk och folkminnen ger ut *Myndigheternas skrivregler*, med konkreta skrivråd för den som skriver i offentlig verksamhet.

Exempel på alltför otydliga formuleringar

UKÄ har inom lärosätetillsynen bedömt att bland annat följande formuleringar av behörighetskrav till utbildningar har varit för otydligt formulerade:

- ”genomgångna kurser på termin 1 t.o.m. 5”
- ”grundläggande kunskaper i företagsekonomi, nationalekonomi och statistik”
- ”någon grundkurs i matematisk analys på universitetsnivå”
- ”ytterligare kurskrav kan specificeras av handledaren beroende på examensarbetets inriktning”
- ”fullgjorda kursfordringar omfattande 1–30 högskolepoäng i statsvetenskap”
- ”sådana kurser på avancerad nivå som är relevanta för examensarbetets genomförande”
- ”att de särskilda behörighetsregler som gäller för civilekonomprogrammet är uppfyllda”
- ”intresse för byggbranschen och dess affärsmöjligheter”
- ”kandidatexamen i ett samhälls-, beteende- eller vårdvetenskapligt ämne eller annat ämne relevant för utbildningen”.

Tillsynsbeslut

- De sökande till en utbildning fick genom en urvalsgrund i lärosätets föreskrift veta att de meriter som beaktades vid urvalet var tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet. Men det framgick inte vilken typ eller omfattning som avsågs eller hur meriterna skulle vägas i förhållande till varandra. UKÄ bedömde att utformningen av föreskriften inte heller gav de anställda vid lärosätet någon ledning när de skulle besluta om urvalet, vilket innebar en risk för både godtycklig och olika behandling av de sökande. UKÄ kritiserade därför lärosätet för att föreskriften inte var tillräckligt tydlig och klar för att uppfylla vad som krävs för en rättssäker handläggning i urvalsprocessen. UKÄ var också kritiskt till att lärosätet hade använt sig av urvalsgrunder (meritkategorier) som inte meddelats genom föreskrifter (beslut den 10 mars 2020, reg.nr 31-00115-19).

---

¹⁹ Regeringskansliet, SB PM 2011:1. Publikationen finns tillgänglig på Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Beslut från ÖNH

- Ett lärosäte hade i en utbildningsplan angett att en sökande skulle uppfylla vissa föreskrivna fysiska tester. Men utredningen visade att det saknades föreskrifter om dem. ÖNH bedömde att det saknades rättsligt stöd att förklara sökanden obehörig på den grunden att han inte uppfyllde testerna. Överklagandet bifölls och den sökande ansågs behörig till den sökta utbildningen (ÖNH:s beslut den 15 september 2016, reg.nr 23-824-16).
- Frågan om behörighet för antagning till utländska lärares vidareutbildning, ULV, regleras i en särskild förordning och inte i HF. Av den särskilda förordningen framgår att ett lärosäte får ställa upp nödvändiga behörighetskrav genom att meddela föreskrifter. Lärosätet ifråga hade dock felaktigt hänvisat till att det framgick av HF att det för antagning till ULV krävdes grundläggande behörighet i svenska. Någon särskild föreskrift med den innebörden hade lärosätet inte meddelat. ÖNH undanröjde därför beslutet och återförvisade ärendet till lärosätet för behörighetsprövning enligt den särskilda förordningen (ÖNH:s beslut den 22 januari 2016, reg.nr 23-1416-15).

Hur föreskrifter görs tillgängliga

Föreskrifter ska kungöras

Tillämpliga bestämmelser: 1–3 och 6–7 §§ kungörandelagen och 9 § författningssamlingsförordningen.

Föreskrifter som har beslutats av en myndighet ska kungöras enligt kungörandelagen. Ett kungörande innebär att föreskriften på ett officiellt sätt görs allmänt känd. Av kungörandelagen framgår att föreskrifter beslutade av centrala myndigheter under regeringen kungörs genom publicering i myndighetens författningssamling. Om en central myndighet inte har någon egen författningssamling kan regeringen bestämma att föreskrifterna ska kungöras i någon annan författningssamling som ges ut genom en central myndighets försorg. Om det saknas någon författningssamling som myndigheten kan kungöra sina föreskrifter ska de kungöras i Svensk författningssamling, SFS (6 § kungörandelagen).

Vad som avses med en ”central myndighet” är inte definierat i kungörandelagen. Men av förarbetena till kungörandelagen framgår att centrala myndigheter har hela landet som verksamhetsområde, till skillnad från regionala och lokala statliga myndigheter.²⁰ Eftersom statliga lärosätens verksamhetsområden inte är geografiskt begränsade ska de betraktas som centrala myndigheter, även om den beteckningen inte passar så bra för lärosätena.²¹

Det innebär att lärosätena har en skyldighet att kungöra de föreskrifter som de beslutar om. I dag saknas det dock tyvärr praktisk möjlighet för lärosätena att fullgöra den skyldigheten. Det finns nämligen inga bestämmelser som anger var ett kungörande ska ske. De centrala myndigheter som anges i bilaga 1 till författningssamlingsförordningen ska ge ut författningssamlingar (9 § första stycket författningssamlingsförordningen). Lärosätena har dock inte några egna författningssamlingar och inte heller tillgång till någon annan myndighets författningssamling.²²

Regeringen får visserligen medge att centrala myndigheter under regeringen kungör författningar på annat sätt än i en författningssamling (9 § tredje stycket författningssamlingsförordningen). Men ett sådant

²⁰ Prop. 1975/76:112 s. 24.

²¹ Jfr SOU 2012:5, s. 120 f.

²² Jfr A.a., s. 121.

medgivande får bara lämnas om det finns synnerliga skäl (7 § kungörandelagen). De myndigheter som har fått dispens från kravet att kungöra författningar i en författningssamling räknas upp i bilaga 2 till författningssamlingsförordningen. I bilagan anges också i vilken publikation kungörandet i stället ska ske. Men när det gäller universitet och högskolor framgår bara av bilagan att styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet får kungöra föreskrifter i utbildningsplaner i utbildningsplanerna. Några andra medgivanden från regeringen att kungöra författningar på annat sätt än i en författningssamling finns alltså inte för lärosätena.

Det bör även nämnas att skyldigheten att kungöra inte gäller föreskrifter som bara reglerar ett lärosäte internt, exempelvis ett lärosätes arbetsordning. Sådana typer av föreskrifter behöver alltså inte kungöras.

Kungörande bör ske så snart föreskriften är beslutad

Tillämpliga bestämmelser: 20 och 22 §§ författningssamlingsförordningen.

Det finns inga uttryckliga regler om när en myndighets föreskrifter ska kungöras. I författningssamlingsförordningen anges att en författning som kungörs i en författningssamling om möjligt ska ges ut så att den är författningssamlingens prenumeranter tillhanda i god tid innan den träder i kraft (22 § författningssamlingsförordningen). Det innebär att kungörandet i regel måste ske så snart föreskriften har beslutats.²³

---

²³ Ds 1998:43, s. 159.

Hur ska högskolornas föreskrifter göras tillgängliga?

Lärosätena saknar i dagsläget praktisk möjlighet att kungöra sina föreskrifter, se avsnittet *Föreskrifter ska kungöras*. Till dess att lagstiftaren har löst den frågan är det enligt UKÄ:s uppfattning nödvändigt att lärosätena hittar alternativa sätt att tillgängliggöra föreskrifterna som tillgodoser de behov som ligger bakom bland annat reglerna om kungörande.

Det är grundläggande för rättssäkerheten att myndigheterna publicerar sina föreskrifter och gör dem tillgängliga för berörda personer och allmänheten.²⁴ Målet bör vara att studenter, andra berörda personer och allmänheten snabbt, enkelt och på ett relativt likartat sätt ska kunna hitta respektive lärosätets föreskrifter.²⁵

UKÄ anser därför att alla lärosäten bör publicera sina föreskrifter och andra styrdokument på en samlingsida på lärosätets webbplats, som även är tillgänglig för externa läsare. En tematisk och strukturerad presentation av styrdokument, inklusive föreskrifterna, där samtliga styrdokument redovisas uppdelade efter respektive dokumenttyp inom varje ämnesområde, innebär att föreskrifterna tillgängliggörs på ett mer överskådligt, tydligt och förutsägbart sätt.²⁶

De webbsidor som riktar sig till studenter bör också tydliggöra var lärosätets föreskrifter och övriga styrdokument finns tillgängliga.²⁷

Enligt UKÄ:s uppfattning bör föreskrifterna publiceras på lärosätets webbplats så snart som möjligt efter beslutet att fastställa dem och dessutom i god tid innan de träder i kraft. Detta innebär att föreskrifterna bör vara publicerade minst fyra veckor innan ikraftträdandet.²⁸ Slutligen bör det finnas en uppgift om datumet för publiceringen på lärosätets webbplats. På så sätt klargörs när föreskrifterna har tillgängliggjorts för studenter och andra berörda.²⁹

---

²⁴ *Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag*, reg.nr 32-106-20, s. 4.

²⁵ A.a., s. 43 f.

²⁶ A.a., s. 43 f.

²⁷ A.a., s. 45.

²⁸ Jfr Ds 1998:43, s. 140.

²⁹ *Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag*, reg.nr 32-106-20, s. 43 f.

Register och regelförteckningar

Gällande rätt

Tillämpliga bestämmelser: 18 c och 24 §§ samt bilaga 3 till författningssamlingsförordningen

En författningssamling ska ha ett register (24 § första stycket författningssamlingsförordningen).

Hos varje myndighet under regeringen ska det också finnas en regelförteckning över samtliga gällande föreskrifter som har beslutats av myndigheten eller någon föregångare till den. Förteckningen ska i skilda delar ange de regler som har publicerats i en författningssamling och andra regler. Både föreskrifter som har kungjorts i en författningssamling och sådana som inte har kungjorts ska alltså förtecknas. Myndighetens arbetsordning behöver däremot inte tas med i regelförteckningen. Anteckningarna om de föreskrifter som har publicerats i en författningssamling ska utformas enligt föreskrifterna i bilaga 3 till författningssamlingsförordningen.³⁰

Regelförteckningen ska vid lämpliga tidpunkter tryckas eller mångfaldigas på annat sätt och erbjudas till allmänheten. Ett exemplar av förteckningen ska varje år lämnas till regeringen i samband med att myndigheten lämnar sitt budgetunderlag. Om förteckningen förs med hjälp av automatiserad behandling ska den även lämnas på diskett eller annat datorläsbart medium (18 c § författningssamlingsförordningen).

Lärosätenas register och regelförteckningar

Eftersom lärosätenas inte har några författningssamlingar måste de, i likhet med vad som gäller för kungörande, hitta alternativa sätt som tillgodoser de behov som ligger bakom reglerna om register och regelförteckningar i författningssamlingsförordningen. UKÄ har under avsnittet *Hur ska högskolornas föreskrifter göras tillgängliga?* bedömt att alla lärosäten bör publicera sina föreskrifter och andra styrdokument på en samlingssida på lärosätets externa webbplats.

När det gäller regelförteckningarna anser UKÄ att det är lämpligt att alla lärosäten har en särskild webbsida där samtliga gällande föreskrifter

³⁰ Jfr Ds 1998:43, s. 162

förtecknas samlat, med länkar till föreskrifterna där de kan läsas.³¹ Förteckningarna bör så långt som möjligt följa bestämmelserna i författningssamlingsförordningen.

För författningssamlingars register finns det inga närmare föreskrifter i författningssamlingsförordningen om hur de ska se ut. UKÄ anser dock att registren på respektive lärosätes webbplatser bör se likartade ut. UKÄ anser att de lämpligen skulle kunna utformas med olika ”taggar” för att underlätta för den som söker efter föreskrifter. Det gör det också möjligt för den intresserade att göra en sammanställning av föreskrifterna, vilket kan tillgodose behovet av att få föreskrifterna i en samlad form. En bra sökmöjlighet för föreskrifter och andra styrdokument är därför ett bra komplement till en mer överblickbar presentation av styrdokumentens på styrdokumentens sidorna.

---

³¹ Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag, reg.nr 32-106-20, s. 44.

Uppföljning av föreskrifter

Tillämpliga bestämmelser: 9 kap. 2 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

När en ny föreskrift har beslutats och publicerats är det viktigt att se till att information om de nya föreskrifterna går ut till dem som berörs av föreskrifterna.

Varje föreskrift eller föreskriftsändring ska i princip också följas upp så att lärosätet kan kontrollera om föreskrifterna har gett önskat resultat. Det framgår av 9 kap. 2 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag som anger att myndigheten i budgetunderlaget och underlaget för en fördjupad prövning av verksamheten ska pröva ändamålsenligheten i de regler som styr verksamheten.

Det kan vara lämpligt att lärosätet redan när föreskriften beslutas också bestämmer hur uppföljningen ska genomföras och en tidpunkt då resultatet av uppföljningen ska redovisas.

Hur föreskrifter ändras

Första gången ett visst ämnesområde regleras i en författning bildar föreskrifterna en ny föreskrift, en så kallad grundföreskrift. Om det uppstår behov av att ändra regleringen av ämnesområdet genom att lägga till, ta bort eller på något annat sätt modifiera texten kan man göra det genom en eller flera ändringsföreskrifter. När en ändringsföreskrift har trätt i kraft ingår den ändrade lydelsen i grundföreskriften, som därmed har fått ett nytt innehåll.³²

En bestämmelse som ändras bör återges i sin helhet. För att läsaren lättare ska förstå var ändring har gjorts, bör ett lodrätt streck dras i marginalen vid det stycke eller den del av en uppställning där texten har ändrats. Detta brukar kallas för kantmarkering. Om ändringen består i att ett stycke har upphävts, kan man i stället påpeka det i en fotnot.³³

Om många ändringar ska göras, är det bättre att upphäva den gamla författningen och ersätta den med en helt ny.

---

³² Ds 1998:43, s. 125 f.

³³ A.a., s. 138 f.

Hur föreskrifter upphävs

Tillämplig bestämmelse: 23 § författningssamlingsförordningen.

En föreskrift som inte tidsbegränsats på något sätt gäller i regel tills den uttryckligen upphävs. Föreskriften kan då upphävas antingen genom en bestämmelse i anslutning till ikraftträdandebestämmelserna till en ny föreskrift eller genom en särskild ändringsföreskrift. Metoden att upphäva en föreskrift i anslutning till ikraftträdandebestämmelserna till en annan föreskrift kan användas bara om föreskrifterna rör samma ämne eller har nära samband med varandra.

Delar av en föreskrift får aldrig upphävas i anslutning till ikraftträdandebestämmelserna till en annan föreskrift. För den föreskrift som ska upphävas delvis ska i stället en särskild ändringsföreskrift beslutas.

De föreskrifter som upphävs anges med de rubriker föreskrifterna har, även om de inte har utformats enligt 18 b § författningssamlingsförordningen.³⁴

Om en föreskrift som har kungjorts i en författningssamling upphävs, ska ändringen eller upphävandet om möjligt kungöras i den författningssamling där föreskriften ursprungligen kungjordes (23 § andra stycket författningssamlingsförordningen). Eftersom lärosätena i dagsläget saknar möjlighet att kungöra sina föreskrifter i en författningssamling anser UKÄ att upphävandet av en föreskrift bör tillgängliggöras på samma sätt som de föreskrifter som högskolan beslutat om, se avsnittet *Hur ska högskolornas föreskrifter göras tillgängliga?*

---

³⁴ Ds 1998:43, s. 141 f.

Lagprövning

Tillämpliga bestämmelser: 11 kap. 14 § och 12 kap. 10 § RF.

Om en domstol eller ett annat offentligt organ bedömer att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om en stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst (11 kap. 14 § och 12 kap. 10 § RF).

Lagprövningen får alltså inte följden att en föreskrift förklaras ogiltig, den leder bara till att den inte får tillämpas i det enskilda fallet.

Lärosätenas arbete med föreskrifter och andra styrdokument

Lärosätena bör ha riktlinjer för sina styrdokument

UKÄ konstaterar att det förekommer många olika typer av styrdokument vid lärosätena. Vissa styrdokument är av policykaraktär eller redovisar strategier eller allmänna mål, medan andra innehåller mer eller mindre bindande regler.

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det viktigt för både lärosätenas personal och studenterna att styrdokumentet betecknas och används på ett enhetligt sätt. Godtyckliga beteckningar och oklar status på ett styrdokument riskerar att skapa osäkerhet om vad som gäller vid lärosätet. Ur ett styrningsperspektiv är det också viktigt att det inte råder oordning bland styrdokumentet. UKÄ anser därför att det är av grundläggande betydelse att varje lärosäte reglerar användningen av sina styrdokument. Varje lärosäte bör därför ha någon form av riktlinjer för lärosätets användning av styrdokument. Flera lärosäten har redan i dag beslutat om riktlinjer för sina styrdokument. De lärosäten som ännu inte har riktlinjer bör därför ta fram sådana.

Som UKÄ konstaterat kan lärosätenas riktlinjer ha olika beteckningar på de kategorier av styrdokument som används vid respektive lärosäte. De styrdokument som innehåller föreskrifter i regeringsformens mening och har beslutats med stöd av bemyndigande i lag eller förordning ska dock betecknas som föreskrifter och vara en särskild kategori av styrdokument i riktlinjerna. Däremot har UKÄ inga synpunkter på hur lärosätet väljer att dela in sina övriga styrdokument och vad de ska kallas, så länge beteckningen föreskrifter reserveras för de typer av regler som behandlas i den här vägledningen. UKÄ har inget att invända mot att lärosätet reglerar utformningen av kurs- och utbildningsplanerna samt de allmänna studieplanerna i särskilda riktlinjer.

Genom att lärosätet har riktlinjer om hur styrdokumentet ska användas, där föreskrifterna är en egen kategori, tydliggör man föreskrifternas särskilda karaktär i arbetet med styrdokumentet.

Riktlinjerna bör ställa vissa krav på föreskrifterna

UKÄ anser att lärosätets riktlinjer även bör ställa vissa formella krav på de föreskrifter som lärosätet beslutar. Kraven syftar till att tillgodose några grundläggande rättssäkerhetsbehov som är förknippade med föreskriftsformen och följer av nationella författningar. Genom riktlinjerna säkerställer lärosätet att man har en grundläggande och enhetlig hantering av föreskrifterna.

För det första bör lärosätets riktlinjer säkerställa att föreskrifterna betecknas som just föreskrifter av lärosätet. De ska alltså inte ha någon annan beteckning, t.ex. ”regler” eller ”anvisningar”. Den som läser en förordningstext där universitet och högskolor har fått ett bemyndigande att besluta om föreskrifter måste enkelt kunna hitta ett lärosätets föreskrifter på området. Det blir dock svårt om de har andra beteckningar än föreskrifter. Begreppet föreskrifter ska alltså användas konsekvent när lärosätet beslutar om sådana.

Riktlinjerna bör också ställa krav på att föreskrifterna innehåller uppgifter om beslutsdatum och datum för när de träder i kraft. Visserligen innehåller många styrdokument redan i dag de uppgifterna, men det bör säkerställas genom riktlinjerna att föreskrifterna alltid ska innehålla de uppgifterna.

UKÄ anser också att riktlinjerna ska säkerställa att föreskrifterna innehåller en uppgift om det bemyndigande av regeringen som ligger till grund för utfärdandet. Lärosätet ska redovisa bemyndigandet genom att ange aktuell författningsbestämmelse, t.ex. 6 kap. 35 § HF om det gäller betygssystem, disputation och övrig betygssättning i utbildningar på forskarnivå. På så sätt klargör lärosätet den rättsliga grunden för föreskrifterna.

Riktlinjerna bör även ställa krav på att föreskrifterna vid behov innehåller övergångsbestämmelser. UKÄ anser också att riktlinjerna bör säkerställa att föreskrifterna publiceras på lärosätets webbplats så snart som möjligt efter beslutet, och dessutom i god tid innan de träder i kraft.

Slutligen bör riktlinjerna säkerställa att det finns en uppgift om datumet för publiceringen på lärosätets webbplats. På så sätt klargörs när föreskrifterna har tillgängliggjorts för studenter och andra berörda.

Samordning av arbetet med styrdokument

UKÄ bedömer att det är en fördel för föreskriftsarbetet att det finns en funktion vid lärosätet som har samordnande uppgifter när det gäller styrdokument. Det kan bland annat bidra till ökad enhetlighet,

kvalitetssäkring och utveckling inom området. UKÄ anser därför att varje lärosäte bör ha särskilda medarbetare eller en särskild grupp av medarbetare som har sådana samordnande uppgifter för styrdokument. Ett alternativ kan vara att en särskild enhet inom förvaltningen har den uppgiften. Vid några lärosäten finns en uppdelning av samordningsfunktionen mellan kurs- och utbildningsplaner och övriga styrdokument. UKÄ har inget att invända mot det. Lärosätena bedömer bäst själva hur de ska organisera och bedriva samordningen.

Ordförklaringar

Allmänna råd – Generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst avseende.

Bemyndigande – Behörighet genom författning att meddela föreskrifter på ett visst område.

Beslutsdatum – Det datum då en föreskrift beslutats.

Förarbeten – Ett samlingsnamn för det utredningsmaterial som ligger till grund för en författning, t.ex. utredningsbetänkande (SOU eller Ds), propositioner, eller Regeringens förordningsmotiv.

Föreskrift – Rättsregler som kännetecknas av att de är bindande för både myndigheter och enskilda samt att de är generellt tillämpliga.

Författning – Ett gemensamt namn för lagar, förordningar och föreskrifter.

Författningssamling – En publikation där författningar kungörs.

Förvaltningsbeslut – En myndighets beslut i ett enskilt fall.

Ikraftträdandedatum – Det datum då föreskriften träder i kraft och börjar gälla.

Kungörande – Publiceringen av en författning i en författningssamling eller på annat tillåtet sätt.

Normgivningskompetens – Behörighet att besluta föreskrifter.

Övergångsbestämmelser – Bestämmelser som reglerar vad som ska gälla vid övergången från en föreskrift till en annan på samma område.

Referenser

Ds 1998:43 *Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning*

Prop. 1973:90 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m.m.; given Stockholms slott den 16 mars 1973*

Prop. 1975/76:112 *om kungörande av lagar och andra författningar*

Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende universitet och högskolor, dnr U2022/02763 m.fl.

Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Universitetskanslersämbetet, dnr U2021/01326 m.fl.

SOU 2012:5 *Högskolornas föreskrifter*

Universitetskanslersämbetet (2021): *Lärosätenas arbete med att utfärda föreskrifter. Redovisning av ett regeringsuppdrag, reg. nr 32-00106-20*

Avgöranden från JO, UKÄ och ÖNH redovisas i löptext eller i fotnoter.

Bilaga 1 – förteckning över uttryckliga bemyndiganden i högskoleförfattningarna

I den här bilagan förtecknas de bemyndiganden i högskoleförfattningarna där det uttryckligen framgår att en högskola får meddela föreskrifter på ett visst område.³⁵

Högskoleförordningen (1993:100)

2 kap. 7 a §

6 kap. 18 §

6 kap. 32 §

6 kap. 35 §

7 kap. 9 a §

7 kap. 9 b §

7 kap. 10–11 §§

7 kap. 32 a §

11 kap. 3–5 §§

Förordning (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet

2 kap. 2 §

5 kap. 2 c §

5 kap. 2 d §

5 a kap. 4–6 §§

---

³⁵ Jfr SOU 2012:5, s. 63 ff.

Förordning (2007:1164) för Försvarshögskolan

2 kap. 4 §

4 kap. 3 §

4 kap. 4 §

4 kap. 6 b §

4 kap. 6 c §

5 kap. 2 §

5 kap. 6 §

5 kap. 7 §

5 kap. 8 §

Förordning (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare

3 §

Förordning (2018:1519) om behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning

3 §

5 §

7 §

9 §

10 §

Förordning (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning

5 §

6 §

Förordning (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med

motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem

1 kap. 4 §

Förordning (2021:1336) om försöksverksamhet med kompletterande pedagogisk utbildning som leder till grundlärarexamen eller ämneslärarexamen

18 §

Förordning (2010:2021) om tillträde till utbildning som leder till yrkeslärarexamen

5 §

Förordning (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen

8 a §

Förordning (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till lärar- eller förskollärarexamen

12 §

Förordning (2016:705) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå

10 §

Studentkårsförordning (2009:769)

6 §

9 §

Förordning (2010:543) om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor

6 a §

Förordning (2010:718) om stipendier för studieavgiftsskyldiga studenter

3 §

7 §

9 §

Förordning om demografiska databasen vid universitetet i Umeå

4 §

Förordning (1994:1244) om Institutet för miljömedicin

8 §

Förordning med bestämmelser för International Science Programs, Uppsala

4 §

X-högskolans föreskrifter om disputation;

beslutade den [dag] [månad] [år].

[Löpnr]

Publicerad
den [dag] [månad] [år]

X-högskolan föreskriver följande med stöd av 6 kap. 35 § högskoleförordningen (1993:100).

Rubrik

Underrubrik

1 §

Dessa föreskrifter träder i kraft den [dag] [månad] [år].

På X-högskolans vägnar

NAMN

NAMN

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

